

**СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ
ЛИСЕНКО**

**ТЕОРІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ ЛИСЕНКО

**ТЕОРІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Монографія

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України
А. М. Подоляки*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2017

УДК 338.22.025:004.056]:34](477)(02)

Л63

Рецензенти: *Д. В. Журавльов*, д-р юрид. наук, доц.,
перший заступник директора Інституту права
та післядипломної освіти Міністерства юстиції
України, заслужений юрист України

Т. П. Мінка, д-р юрид. наук, доц., начальник кафедри
адміністративного права та адміністративної діяль-
ності органів внутрішніх справ Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

К. І. Беляков, д-р юрид. наук, проф., заслужений діяч
науки і техніки України, завідувач наукового відділу
Науково-дослідного інституту інформатики і права
НАПрН України

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління
персоналом (протокол № 5 від 31.05.17)*

Лисенко С. О.

Л63 Теорія адміністративно-правового забезпечення ін-
формаційної безпеки підприємництва: монографія /
С. О. Лисенко. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. —
404 с. Бібліогр. : с. 367–396.

ISBN 978-617-02-0283-3

Запропоновано авторську розробку засад правового адміністрування та організації інформаційної безпеки підприємництва в цілому, універсальний підхід до створення систем інформаційної безпеки для підприємств різної форми організації, який розраховано для застосування мінімізації людського впливу на інформаційний процес та організації його безпеки.

Для теоретиків-науковців та фахівців-практиків, що спеціалізуються у сфері інформаційної безпеки підприємництва. Може використовуватись як теоретичний матеріал для викладання спеціальних навчальних дисциплін. Може бути корисною на підприємствах та в організаціях як наочний матеріал для повсякденної діяльності.

УДК 338.22.025:004.056]:34](477)(02)

© С. О. Лисенко, 2017

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2017

© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017

ISBN 978-617-02-0283-3

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	6
ВСТУП	7
Розділ 1. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ В ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	22
1.1. Генеза становлення наукової думки щодо дослідження інформаційної безпеки.....	22
1.2. Сутнісна характеристика інформаційної безпеки підприємництва	57
1.3. Методологічні підходи розуміння інформаційної безпеки підприємництва з точки зору герменевтики у праві	75
1.4. Системний підхід у правових дослідженнях інформаційної безпеки підприємства в контексті теорії гіперсистем	87
Висновки до розділу 1	105
Розділ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	109
2.1. Конституційні засади розуміння інформаційної безпеки	109
2.2. Положення основних галузей права, як складових забезпечення інформаційної безпеки підприємництва в Україні	122
2.3. Адміністративний примус в механізмі забезпечення інформаційної безпеки підприємства в Україні.....	130
2.4. Спеціальне законодавство щодо діяльності суб'єктів у сфері інформаційної безпеки підприємства.....	142
Висновки до розділу 2	152

Розділ 3. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	155
3.1. Адміністративно-правові концепти моделей інформаційної безпеки підприємств	155
3.2. Адаптивність моделей інформаційної безпеки підприємств	187
3.3. Адміністративно-правові шляхи визначення основних дисфункцій моделі інформаційної безпеки підприємств.....	207
Висновки до розділу 3	232
Розділ 4. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	234
4.1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового визначення та регулювання інформаційної безпеки з точки зору компаративістики	234
4.2. Адміністративно-правове регулювання, як складова моделі інформаційної безпеки підприємств	258
4.3. Удосконалення моделі адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки підприємств на основі атрибутивного підходу	281
Висновки до розділу 4	297
Розділ 5. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ НА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАДАХ.....	301
5.1. Адміністративно-правові засоби визначення факторів впливу на ефективність функціонування концептуальної моделі інформаційної безпеки підприємств	301
5.2. Методичні аспекти оцінки ефективності моделей інформаційної безпеки у діяльності підприємств в Україні	318

5.3. Концептуальна модель управління інформаційною безпекою підприємств на адміністративно-правових засадах	347
Висновки до розділу 5	353
ВИСНОВКИ	358
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	367
ДОДАТКИ	397

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БП	– безпека підприємства
ІБ	– інформаційна безпека
ІБП	– інформаційна безпека підприємства
ІС	– інтегральний індекс стабільності моделі ІБ
ІЕ	– інтегральний індекс ефективності моделі ІБ
ІЯ	– інтегральний індекс якості моделі ІБ
ІС	– індекс стабільності ІБ
ІЯ	– індекс якості ІБ
КІ	– конфіденційна інформація
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
НІСТ	– Національний інститут стандартів і технологій
Пі	– приватний індекс
P1i	– індекс показників якості (1-го роду)
P2i	– індекс показників стабільності (2-го роду)
СУП	– Спілка українських підприємців
ЦК	– Цивільний кодекс

ВСТУП

Представлена монографія стала результатом багаторічних досліджень в галузі правового адміністрування інформаційної безпеки підприємництва в Україні. Автор намагався дослідити та створити досконалі та зрозумілі засади створення моделей інформаційної безпеки, якіб відповідали потребам сьогодення та досягненням сучасної науки. Велика увага приділена практичному застосуванню результатів досліджень. Саме застосування розробок різноманітними підприємствами та організаціями стало тією рушівною силою, що розвивала наукові розробки.

Дослідження адміністративно-правових засад інформаційної безпеки підприємництва обумовлене необхідністю правового забезпечення управління процесами формування та використання інформаційних ресурсів, створення і застосування інформаційних систем, забезпечення інформаційної безпеки самих підприємств. В значній мірі інформаційна безпека обумовлена потребою адміністративного регулювання інформаційних відносин в усій сфері підприємництва і становить собою систему регулювання відносин між керівництвом підприємств, власниками та суб'єктами інформаційної безпеки. Крім цього, автора бентежить нескінченна черга реформ, що відбуваються в законодавстві інформаційної сфери, але від цього не настає гармонія відносин, що повинні досягатися цими реформами.

Основні ідеї даної розробки були підказані автору великою людиною та вченим Георгієм Васильовичем Щокіним, особисте спілкування з яким надихало його на плідну наукову працю. Хоча він не юрист за фахом, але ціла низка думок з приводу управління та ефективного регулювання людськими ресурсами, були підказані автору в його наукових роботах. Саме Г. В. Щокін визначив, що розвиток є процесом життєдіяльності людства та його складових у навколишньому середовищі,

який зумовлений свободою волі та об'єктивними закономірностями. Ці закономірності, тобто знання, відтворюють певний перебіг подій та стан сучасності [322]. Саме він сформулював основні закони розвитку суспільства, для того щоб автор зміг розвинути свою теорію.

Ще один неюрист підказав автору шляхи для розуміння таких понять, як ефективність та юридична цілеспрямованість. Британський фізик, нині померлий, Стівен Гокінг, в своїх науково-пізнавальних книжках писав, що перш ніж створити теорію або гіпотезу, фізики створюють модель того, що вони хочуть винайти, а потім шукають шляхи досягнення своєї мети. Враховуючі цю думку, автор вважає, що правові реформи українського законодавства тільки заплутують або приводять до безглузвих кроків тому, що закони приймаються заради певних тимчасових цілей, не завжди корисних суспільству. Можна сказати, що реформи в Україні відбуваються за ради реформ та популізму. Навпаки, запропонована теорія, призвана змінити принципи підходу до розуміння необхідності реформ, змін та оптимізації законодавства, як загально-державного, так і на рівні підприємств. Пропонується підхід та методики побудови певних моделей відносин, законодавства та адміністративно-правового регулювання, які призначені відображати найліпші потреби суспільства та ідеальні (еталонні) системи відносин, до яких слід, вже потім, пристосовувати правові реформи та зміни в законодавстві.

В монографії пропонується думка, яка призвана оптимізувати все законодавство України, стосовно інформаційної безпеки підприємництва, викреслити все зайве та залишити лише корисне, що відповідає найкращій кінцевій цілі — моделі. Автор не пропонує приймати нові закони, тому що існуючі мають корисні та прогресивні норми. Думка автора спрямована на використання найкращих напрацювань, завдяки яким, прийнявши певні зміни до існуючих законів, можливо досягти більшого ефекту в регулюванні інформаційної безпеки підприємництва. Запровадження використання моделей інформаційної безпеки підприємств, призведе до раціонального ви-

користання законодавчої та людської бази українського суспільства.

Проблема комплексності інформаційної безпеки на рівні суб'єкта підприємницької діяльності, підприємництва, держави донедавна в Україні розглядалася фрагментарно. Для сучасного етапу організації охорони і захисту інформації характерною є екстраполяція від державного рівня загальної інформаційної безпеки у масштабі всієї країни на забезпечення інформаційної безпеки за секторальним підходом, зокрема на рівні окремих підприємств, організацій, установ, які функціонують у правовому режимі підприємництва, комерції, конкуренції між собою. В історичному аспекті більшість досліджень стосовно інформаційної безпеки в Україні в контексті становлення наукової правової школи здійснювалася переважно під впливом російських дослідників. В розвинених країнах світу, де генеруються передові, інноваційні технології, моделі здійснення комплексної організації інформаційної безпеки знаходять відображення у парадигмі організації охорони і захисту інформації.

Для сучасного українського суспільства правові заходи щодо комплексності окремих секторів інформаційної безпеки у країні потребують якісно нової, власної теоретичної бази на основі врахування правового досвіду провідних країн Європейського Союзу та інших міжнародних формувань. Нові моделі інформаційної безпеки в умовах розвитку глобального інформаційного суспільства покликані протистояти різноманітним загрозам, небезпекам, викликам як зовнішнім, так і внутрішнім. З метою долаття проблем інформаційної безпеки держави та підприємництва українськими науковцями було ініційовано до розроблення низку нормативних актів, спрямованих на запобігання правовими засобами втручання в особисті права громадян, соціальних спільнот, підприємств, організацій, установ усіх форм власності. Законодавчо-правове регулювання інформаційних відносин в Україні визначає основні компоненти втручання у суспільне життя країни, зокрема регулювання інформаційних відносин з метою гарантування на-

ціональної безпеки, правомірних інформаційних відносин з метою забезпечення прав і свобод громадян, здоров'я та суспільної моральності, інформаційних відносин у сфері сумлінного підприємництва, комерційної інформації.

Ключовою проблемою інформаційної безпеки є своєчасне поповнення інформаційного простору держави та підприємництва більш ефективними новітніми технологіями для прискорення економічного розвитку, подальшого становлення державної незалежності та самостійності. Розвиток технічної і гуманітарної сфери науки і виробництва виокремив та підсилив багатоплановість і комплексність поняття “інформаційна безпека”, що має знайти відображення у вітчизняному законодавстві.

Таким чином, необхідно констатувати, що в Україні як пострадянській країні, розвиток напрямків правових досліджень інформаційної безпеки людини, суспільства, підприємництва бере початок лише в останнє десятиліття ХХ століття. Сьогоднішній стан правової науки стосовно інформаційної безпеки підприємництва обумовлений початком демократичних реформ, пов'язаних з становленням державної незалежності та децентралізації України. Вітчизняне законодавство повинно стати ефективною базою для формування нормативів, адміністративно-правових засад ефективних моделей інформаційної безпеки підприємництва в умовах впливу світового інформаційного суспільства.

Проблема інформаційної безпеки базується на фундаментальних та прикладних дослідженнях концептуально-методологічних засад, змісту, структури, моделювання, управління сучасним станом її функціонування і розвитку таких учених, як Н. В. Банчук, О. І. Барановський, Д. О. Беззубов, О. Г. Бортнікова, В. М. Брижко, В. М. Бурков, В. В. Бут, Л. О. Волощук, С. І. Дзюбко, С. Я. Жук, В. О. Заросило, О. Т. Іващука, Ю. Г. Кім, О. С. Петренко, О. В. Петришина, С. А. Подоляка, Г. Г. Почепцов, В. М. Скалацький, Л. В. Туманова, М. В. Цвік, Н. Б. Чорней, П. А. Шаріков, М. Я. Швець, О. В. Щепкін та ін.